

مبانی فناوری آموزشی

زهرا نوروززاده
دانشجوی دکترای برنامه‌ریزی
آموزش از راه دور

مقایسه سه رویکرد آموزشی

چهره‌به‌چهره

مجازی

اشاره

با توجه به پیشرفت چشمگیر علم و فناوری، روش‌های سنتی آموزش دیگر پاسخگوی حجم عظیم تقاضا برای آموزش نیستند و یادگیری الکترونیکی راهکاری است برای گذر به جامعه اطلاعاتی. ولی با شروع به کارگیری جدی آموزش الکترونیکی و با گذشت دو دهه از عمر این روش، رفته‌رفته ناکارآمدی‌های آن روشن شدند. آموزش الکترونیکی با وجود اینکه در دستیابی به شکستن محدودیت زمان و مکان موفق بوده، در رسیدن به اهداف مطلوب و با کیفیت، کارایی لازم را نداشته است. همین موضوع باعث شده است آموزش الکترونیکی به‌طور کامل جای آموزش رسمی و حضوری را نگیرد (الله‌کرمی و زارعی زوارکی، ۱۳۹۳). سابقه محدودیت‌های آموزش چهره‌به‌چهره و مشاهده وضع نامساعد کیفیت آموزش‌های برخط، زمینه ادغام این دو رویکرد آموزشی و ظهور آموزش تلفیقی را فراهم کرده است. با توجه به بحران‌های پیش آمده، از جمله بیماری کرونا، توجه ویژه به روش آموزش تلفیقی در راستای اهداف آموزشی قرار گرفته است.

یادگیری تلفیقی به عنوان نسل سوم آموزش از راه دور و در قالب بازاندیشی و بازطراحی محیط‌های جدید یادگیری، با هدف تلفیق نقاط قوت شیوه آموزش سنتی و الکترونیکی به‌منظور بهبود عملکرد آموزشی تلقی می‌شود.

کلیدواژه‌ها: رویکرد تلفیقی، آموزش مجازی، آموزش چهره‌به‌چهره

آموزش سنتی (چهره‌به‌چهره)

آموزش چهره‌به‌چهره، یادگیری در زمان واقعی یا هم‌زمان است. در کلاس فیزیکی مربیان در زمان واقعی با یادگیرندگان درگیر می‌شوند. اساس این روش ارائه شفاهی اطلاعات از طرف یاددهنده و یادگیری آن از طریق گوش دادن یادگیرنده است. در این روش، یاددهنده فعال و یادگیرنده پذیرنده و غیرفعال است (شعبانی، ۱۳۸۷).

آموزش الکترونیکی

یادگیری الکترونیکی که از آن به‌عنوان آموزش الکترونیکی، آموزش برخط و آموزش مجازی نیز یاد می‌شود، محصول پیشرفت‌های حاصل شده دهه‌های اخیر در عرصه فناوری اطلاعات و ارتباط است. آموزش الکترونیکی را ادامه آموزش از راه دور می‌دانند که قدمتی ۲۵۰ ساله دارد و با دوره‌های آموزش مکاتبه‌ای آغاز شده است (صراف‌زاده، ۱۳۹۰). یکی از جامع‌ترین و خلاصه‌ترین تعریف‌هایی که از اشتراک تمامی دیدگاه‌ها می‌توان ارائه داد، تعریف انجمن آموزش و توسعه آمریکا است: یادگیری الکترونیکی مجموعه وسیعی از کاربردها و فرایندها شامل آموزش مبتنی بر وب، آموزش مبتنی بر رایانه، کلاس‌های درس مجازی، و همکاری‌های دیجیتالی است (سالاری و کرمی، ۱۳۹۳).

آموزش تلفیقی

یادگیری تلفیقی عبارت است از ادغام اندیشمندانه یادگیری الکترونیکی و یادگیری چهره‌به‌چهره (نجفی، ۱۳۹۷). در آموزش تلفیقی ممکن است مدرسان و دانشجویان در کل یا بخشی از دوره از یکدیگر دور باشند.

مقایسه یادگیری تلفیقی، یادگیری الکترونیکی و یادگیری چهره‌به‌چهره

نیاز به مهارت‌های تفکر انتقادی و افزایش شادکامی در عصر فناوری اطلاعات و ارتباطات، نظام‌های آموزشی را موظف می‌کند در مورد روش‌های شکوفایی این مهارت‌ها در دانش‌آموزانی که اداره آینده جامعه به دست آنان است، بیشتر بیندیشند.

روش آموزش سنتی در مراکز آموزشی ترکیبی از اطلاعات و مفاهیم را به یادگیرندگان انتقال می‌دهد و بیشترین تمرکز را بر یادگیری در سطح دانش دارد، اما آنان را در ارزشیابی، تجزیه و تحلیل، اولویت‌بندی و سازمان‌دهی دانش نوظهور به حال خود می‌گذارد (الله‌کرمی و زارعی زوارکی، ۱۳۹۳). از میان مزایای آموزش الکترونیکی، اصول اساسی اثر بخش این آموزش‌ها عبارت‌اند از: تشویق ارتباط بین دانش‌آموزان و معلمان، توسعه رابطه متقابل و همکاری بین دانش‌آموزان، تشویق یادگیری فعال، دادن بازخورد سریع، توجه و تأکید بر صرف وقت و زمان روی فعالیت‌های یادگیری، بیان انتظارات بالا و احترام به استعدادها و شیوه‌های گوناگون یادگیری (سالاری و کرمی، ۱۳۹۳).

با وجود تمام مزایای آموزش‌های الکترونیکی و در حالی که انتظار می‌رفت به‌طور کامل جایگزین آموزش‌های سنتی شوند، نتایج پژوهش‌ها نشان داد این نوع آموزش‌ها نیز محدودیت‌های خاص خود را دارند و از نبود تعامل انسانی مناسب، تأخیر در بازخورد، تعویق در یادگیری غیرهم‌زمان و کمبود انگیزش برای خواندن مواد الکترونیکی برخط رنج می‌برند (همان). بدون در نظر گرفتن مؤلفه‌های اساسی یادگیری انسان، کاربرد جدیدترین و پیشرفته‌ترین فناوری‌ها کاری بی‌پهلو است و صرفاً استفاده تبلیغاتی خواهد داشت تا اینکه استفاده آموزشی داشته باشد (رحیمی‌دوست، ۱۳۸۶). در پاسخ به این کمبودها، بسیاری از متخصصان امور آموزش می‌کوشند روش‌های گوناگون را با هم ترکیب کنند. آنان معتقدند، یادگیری تلفیقی رویکردی امیدبخش برای حل این مشکلات است. محیط آموزش تلفیقی، شرایطی را برای گفت‌وگو، مذاکره، بحث‌های انتقادی، پرسش و تعمق فراهم می‌آورد که همین امر موجب رشد و پرورش مهارت تفکر سطح بالا می‌شود. در محیط آموزش تلفیقی، دانش‌آموزان با استفاده از اطلاعات پویایی که از ارتباطات برخط دریافت می‌کنند، توانایی تحلیل و ارزشیابی دانش جدید را کسب می‌کنند و از این طریق یادگیرندگان به‌مشارکت‌کنندگانی فعال در ساختن دانش تبدیل خواهند شد (الله‌کرمی و زارعی زوارکی، ۱۳۹۳). در دوره آموزشی

تلفیقی، دانش‌آموزان و معلمان با استفاده از فناوری برای یادگیری فعال درگیر می‌شوند. علاوه بر این، آن‌ها مجازند تجربه‌های خود را از طریق چنین محیطی به اشتراک بگذارند. یادگیری تلفیقی تعامل سازنده‌تری را بین دانشجویان و همچنین محتوا، به‌صورت برخط فراهم می‌کند (تایبینیک و پوته، ۲۰۱۳). رویکرد یادگیری تلفیقی به دلیل تأکید و تمرکز اصلی از یاددهنده‌محوری به سوی یادگیرنده‌محوری، از محتوای محوری به سوی تجربه‌محوری و از فناوری محوری به سوی تکنیک‌محوری، موجب بهبود فرایند یاددهی-یادگیری، افزایش دسترسی به استاد، منابع آموزشی و انعطاف‌پذیری در زمان و مکان آموزشی، افزایش بازدهی هزینه‌ها در مقایسه با دانشگاه‌های سنتی و مجازی، غنی‌سازی تجربه‌های یادگیرندگان در فضای آموزشی، افزایش میزان اثربخشی آموزشی و رضایت یادگیرنده و کیفیت بخشی به آموزش می‌شود (نجفی، ۱۳۹۷). اما این شیوه آموزشی، با وجود مزایای بی‌شمار، مشکلاتی در پی دارد، از جمله: نبود تجهیزات مورد نیاز یا ناآشنایی معلمان و مربیان با این شیوه، بنابراین پیشنهاد می‌شود، به منظور بهره‌مندی هرچه بیشتر نظام آموزشی از مزایای این شیوه، آموزش‌های لازم و بسترهای ضروری برای اجرای این نوع آموزش در مراکز آموزشی فراهم شود (گودرزی و زین‌الدینی میمند، ۱۳۹۸).

جمع‌بندی

محیط یادگیری تلفیقی توانایی ایجاد تعادل بین یادگیری چهره‌به‌چهره و یادگیری الکترونیکی را دارد؛ به‌گونه‌ای که با استفاده از نقاط قوت هر دو شیوه، آموزش مؤثرتری را ارائه می‌دهد. در آموزش تلفیقی یادگیرندگان با سبک‌های متفاوت یادگیری، قادر خواهند بود از برنامه‌های آموزشی استفاده بیشتری ببرند.

منابع

۱. الله‌کرمی، آزاده؛ زارعی زوارکی، اسماعیل (۱۳۹۳). مقایسه اثر آموزش تلفیقی با آموزش سنتی بر تفکر انتقادی و شادکامی دانش‌آموزان. نشریه فناوری اطلاعات و ارتباطات در علوم تربیتی. تابستان ۱۳۹۳، سال چهارم. شماره ۴ (ISC).
۲. سالاری، ضیاءالدین؛ کرمی، مرتضی (۱۳۹۲). مقایسه تأثیر سه شیوه آموزش الکترونیکی، ترکیبی و حضوری بر واکنش و یادگیری در آموزش سنتی. رویکردهای نوین آموزشی. دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه اصفهان. سال نهم، شماره ۲. شماره پیاپی ۲۰. پاییز و زمستان ۱۳۹۳.
۳. شعبانی، حسن (۱۳۸۷). مهارت‌های آموزشی و پرورشی (روش‌ها و فنون تدریس). جلد اول. انتشارات سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی (سمت). تهران.
۴. صرافزاده، مریم (۱۳۹۰). یادگیری الکترونیکی. نشریه کتاب ماه کلیات. شهریور ۱۳۹۰. شماره ۱۶۵.
۵. گودرزی، محمد؛ زین‌الدینی میمند، زهرا (۱۳۹۸). درآمدی بر یادگیری تلفیقی: مزایا و مشکلات اجرای آن. نشریه مطالعات مدیریت و کارآفرینی. پاییز ۱۳۹۸. دوره پنجم، شماره ۲.
۶. نجفی، حسین (۱۳۹۷). فراتحلیل مطالعات اثربخشی رویکرد یادگیری ترکیبی بر بهبود عملکرد تحصیلی در ایران. علوم تربیتی. نشریه پژوهش‌های تربیتی. بهار و تابستان ۱۳۹۷. شماره ۳۶ (علمی-ترویجی/ISC).
7. Tayebinik, M. & Puteh, M. (2013). "Blended learning Or E-learning". International Magazine on Advances in Computer Science and Telecommunications (IMACST), 3(1), 103-110.